

hogyan alakult ki benne: hogyan jutott el a vadvirágos réttől a bioszféráig, a könyv fejezeteiben vázolt gondolatokig. Gondolatai leírását a jelenlegi környezeti helyzetkép áttekintésével kezdi (második fejezet), majd röviden tájékozódhatunk az élet, a bioszféra fejlődéséről a Föld története során (harmadik fejezet), továbbá az ember környezetalakító szerepéről (negyedik fejezet). Ezután két nagyszerű fejezet következik, melyben az olvasó a természetes ökoszisztéma, illetve az ember által létrehozott mezőgazdasági és városi ökoszisztémák főbb sajátosságaival, illetve eltéréseivel ismerkedhet meg. Az egyes ökoszisztémák energia- és anyagmérlegének rövid, világos, de szakszerű leírása olyan, a témában elmélyült íróra utal, aki képes gondolatait a kívülről érdeklődővel is jól érthetően közölni.

Az ember és a bioszféra kapcsolatának legnagyobb problémája (hetedik fejezet) a biodiverzitás csökkenése, ami különösen szembetűnő édesvízi és vizes ökoszisztémák esetén. Ez a helyzet egyebek mellett azért aggasztó, mivel a 21. század nagy környezeti kihívása az édesvízhiány lesz. Ha megbecsüljük, hogy adott ország állampolgárainak jelenlegi szintű eltartásához elvileg mekkora terület lenne szükséges, akkor azt látjuk, hogy ez az ökológiai lábnyom a legtöbb országban (a tényleges területre vonatkoztatva) negatív értékeket mutat. Különösen nagy hiány mutatkozik az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban, de maximumát a szingapúri városállamban éri el. Szeren-

csére egyes országok, mint Brazília, Izland vagy Új-Zéland többlet területekkel rendelkeznek (hazánk szintén a negatív kategóriába tartozik). Természetesen ennek a problémának egyik gyökere a túlnépesedés, valamint (nyolcadik fejezet) a fogyasztói társadalom, a pénz és a (sokszor fölösleges) javak hajszolása. Az utolsó, kilencedik fejezetben a szerző azt a következtetést vonja le, hogy helyünket a Földön csak akkor találhatjuk meg, ha az élet, az ökoszisztémák működését a tudomány mélyebben megismeri, és az ember a helyét ennek alapján egy működőképes, fenntartható bioszférában keresi.

Végül Vida Gábor, a környezettudomány elismertetésének vezető hazai szószólója, *tudományfilozófiai* nézeteit is kifejti röviden. Rámutat, hogy az eddigi redukcionista kutatások mellett a Föld, környezetünk olyan átfogó tanulmányozására is szükség van, amelyben a biológia és a földtudomány, a kémia és a fizika egységet alkot, és amelyben bolygónkat egyetlen összefüggő, komplex rendszerként kezeljük.

A mindenki számára ajánlott kötet átolvasása után az olvasó csak reménykedni tud, hogy a környezeti és tudományos kérdések, amelyeket Vida felvázol, megfelelő erőfeszítések eredményeképpen a jövőben legalábbis részben megoldódnak, és a *Homo sapiens* nevéhez méltóan foglalja el helyét ezen a bioszférával rendelkező különleges bolygón. (*Typotex, Budapest, 2001. 128 o.*)

Mészáros Ernő
az MTA r. tagja

Írások Huszár Tibor 70. születésnapjára

Szerk.: Iványi Erika és Solymosi Zsuzsa

Szép szokás nálunk is, hogy amikor valamely jeles professzor, tudós, kutató elér egy tisztes kort (70–75–80 évet), a munkatársak, barátok, tanítványok emlékkönyvvel lepik

meg. Nemcsak szép szokás, hanem jó is. Ezekbe a kötetekbe ugyanis illik olyasvalamit írni, ami szerzőjének fontos, és ami beleilleszkedik a címadó személyiség által meghatározott gondolkörbe. Az én szakterületemről és környékéről legalább tíz van belőlük a polcomon, és jólesik néha beléjük lapoznom. Azt tapasztalja ugyanis az ember, hogy van (vagy mintha volna) Magyarorszá-

Írások

Huszár Tibor
70. születésnapjára

ELTE Szociológiai és Szociálpolitikai Intézet

gon közös gondolkodás, szellemi eszmecsere. Talán még akkor is, amikor már azt hisszük, nincsen.

A Huszár Tibor számára készült szép kiállítású kötet a hasonló műfajúak közül is kiemelkedik. Nem önmagában a színvonalával – hiszen ebben nem áll egyedül. El kell azonban azt is mondani, hogy valóban kiváló tanulmányok sorozata olvasható benne, méghozzá meglehetősen széles témakörben. Az egységet formailag a Huszár Tibor által alapított tanszék, illetve intézet adja, mivelhogy egy szociológiai és szociálpolitikai tanintézményben sokmindennel kell foglalkozni. Meddig terjed a témák diapazonja? A társadalmi csoportképződéstől (Angelusz Róbert) a hazai prostitúcióig (Székely György). A rendszerváltástól (Csepeli György–Örkény Antal–Székelyi Mária, Róbert Péter) Makarencóig (Pataki Ferenc). A társadalmi biztonságtól (Ferge Zsuzsa) a gyermekszegénységig (Darvas Ágnes–Tausz Katalin). A szociológia történetétől és „hasznától” (Némédi Dénes, Saád József), az összeesküvés-elméletekig (Lakatos László). A francia júliusi monarchia szerepétől a világpolgári szolidaritásig (Somlai Péter). Az egészségügyről folytatott vitáktól (Orosz Éva) a deviancia 70-es évekbeli megítéléséig

(Bíró Judit). A pártállami vezetés politikai dramaturgiájától (Lányi Gusztáv) a globalizációs világ média-varázslatáig (Dessewffy Tibor). A felsőoktatás szociológiájától (Simonyi Ágnes) egy magyar intézmény kialakulásának történetéig (Csákos Mihály). A beszéd pszichológiájától (Bodor Péter) és a pszichanalízis új törekvéseitől (Erdélyi Ildikó), a filozófiai szociológia történetének kérdéseitől (Wessely Anna) az életrajzi esszéig (Cseh-Szombathy László). Nem az illem kedvéért sorolom fel őket, hanem hogy jellemezni tudjam a kötet szerzőinek sokfelé ágazó érdeklődési körét.

A sokféleségben azonban van valami egység. Pedig a szerzők csak abban azonosak, hogy valamennyien tagjai voltak az Intézetnek, jó néhányan már ott nyerték el szellemi arculatukat is. Egyebekben nagyon különbözőek, eredetüket, pályájukat, világnézetüket, politikai magatartásukat tekintve egyaránt. Így, egyben olvasva, mégis szinte már azt is el lehetne hinni, hogy ha nem is egyetlen ember, de egy összetartó munkaközösség készítette el az egészet. Egy olyan műhely, amelyen Magyarországon talán nincs is, csak a régi egyetemi mesékből hallottunk ilyesmikről.

Elgondolkozom arról, hogy miben nyilvánul meg ez a közösség. Talán azt mondhatnám, hogy leginkább a megközelítés módjában. Abban a kettős igényben, amely minden körülmények között eleget kíván tenni a szakmai alaposág, adatszerűség követelményeinek, de ugyanakkor megvan benne a merészség is a következtetések levonására. Amely azonban mindig összeegyezteti ezt a kettőt. Nem vész bele az adatok tengerébe, de nem is hágya át őket, tehát nem fogalmaz meg megalapozatlan, és főleg nem ideologikus eszméket. Látszólag nem sok ez, de valójában rengeteg. Ha nem is egy egységes szociológiai iskola, de mindenképpen egy megalapozott tudományos műhely szakmai erényei ezek.

Ami azt bizonyítja, hogy amikor az Intézet egykori tanárai és munkatársai a kötetben köszönetet mondanak Huszár Tibornak, nem protokollárisan teszik ezt, hanem nagyon is őszintén. Ferge Zsuzsa például ezt írja tanulmányának címe alá: „Huszár Tibornak, akinek erőfeszítései nélkül aligha sikerült volna a társadalompolitika legitimálása”. Nem volt kötelező odaírni, nem tette volna, ha nem így gondolná. Rudas Tamás – utódja az Intézet igazgatói székében – ugyanezt fejtegeti az előszóban. Huszár Tibor nehéz körülmények között, kockázatot, harcot és kompromisszumokat egyaránt vállalva életműként létrehozott egy olyan tudományos és oktatási műhelyt, amelyben a legnehe-

zebb korban is biztosítani tudta a tudomány sajtótörvényű szabadságát.

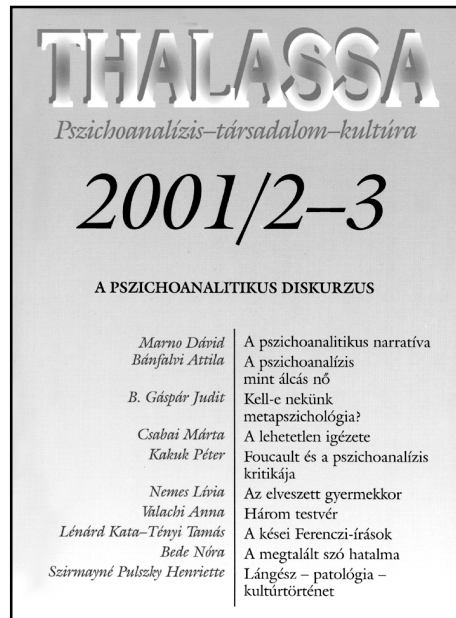
Egyébiránt a kötet tanulmányai a saját, közelebbi szakterületükön fontos témákban fontos megállapításokat tesznek. Szinte mindegyikkel külön kellene foglalkozni, ami természetesen nem fér be egy recenzió keretébe. Mint tudománytörténeti dokumentumot szándékoztam tehát ismertetni. Jóleső érzéssel, hogy olykor Magyarországon is sikerül közös munkával jól működő műhelyeket és intézményeket létrehozni. (*ELTE Szociológiai és Szociálpolitika Intézet, Budapest, 2000. 459 o.*)

Vitányi Iván

a szociológiai tud. dokt.,
tud. tanácsadó (MTA Politika Tud. Int.)

Thalassa

A Thalassa a pszichoanalízis elméleti, interdiszciplináris, társadalmi-kulturális vetületeivel foglalkozó folyóirat. Legutóbbi, dupla száma, amely *A pszichoanalitikus diskurzus* alcímet viseli, nagyrészt a pszichoanalízis mint beszédmód, beszédhelyzet és szöveg különböző nézőpontokból történő értelmezésével foglalkozik. A nyitó tanulmány, Marno Dávid *A pszichianalitikus narratíva* című, rendkívül ambiciózus és színvonalas dolgozata a freudi elméletet a filozófiai előzmények és párhuzam-lehetőségek felől értelmezve gondolkodik a narratíva terápias funkciójáról. Bánfalvi Attila tanulmánya, *A pszichoanalízis mint álcás nő* a nőiség 19. századi megítélése és a pszichoanalízisnek a tudományosság nézőpontjából konstruált (bizonytalan, nehezen meghatározható, „majdnem-tudományos”) szerepe között. B. Gáspár Judit munkája, némileg összhangban Bánfalvi írásával, részben rá hivatkozva határozott kritikát fogalmaz meg a pszichoanalitikus gondolkodás egy újabb irányzatával kapcsolatban, amely egyfajta újraempirizálódási, újrascientizálódási folyamatot tükröz. Hangsúlyozza a pszichoanalízis kultúrkritikai,

filozófiai, szociálpszichológiai kontextusának jelentőségét, valamint az analitikus–páciens viszony hermeneutikus, közös nyelvet létrehozó minőségét.

Csabai Márta tanulmánya rámutat arra, hogy az utóbbi évtizedek pszichoanalitikus szakirodalmában az ödipális folyamat és szexualitás kérdései helyett egyre inkább a